

9319. 1781, 4.

DE
LEGISLATIONIS
ORIGINE ET NATVRA

ILLVSTRIS
ICTORVM ORDINIS AVCTORITATE
P R A E S I D E
CHRISTIANO GOTTLOB EINERTO

I. V. D. ORDINISQVE TVM ICTORVM TVM SENATORII IN
HAC VRBE ASSESSORE

A. D. X. MAII c1o1oCCLXXXI

DISPV TABIT

A V C T O R

CHRISTIANVS IACOBVS EISENSTVCK

ANNABERGENSIS

LIP S I A E

EX OFFICINA LOEPERIA

DE
LE GLENNATIOMIS
ORIGINE ET NATURA

LENNATIOMIS
VICTORVM OKKINIBVS AVCTORITATE
CHRISTOPHORI GLENNATIOMIS
CHRISTOPHORI GLENNATIOMIS
CHRISTOPHORI GLENNATIOMIS

P R A E F A T I O.

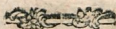
Constitueram quidem neque de argumenti, quod tractandum elegi, utilitate aut praestantia multa praedicare, neque de eius difficultate, ingenii vero mei tenuitate viriumque imbecillitate conqueri, ne eiusmodi excusationibus iudices meos lectoresque quasi corrumpere velle viderer, quos me haud minus tamen aequos et indulgentes nacturum esse spero; nec illud anxie ac prolixè declarandum putabam, me has plagulas non orbi literario destinasse, sed paucis tantum, quibus forte, ut eas perlegerent, officii vel humanitatis ratio suadere posset, non famae et posteritati, sed paucarum tantum horarum colloquio et post

hoc obliuioni, haec omnia etiam absque meis praesagiis ita euentura ratus. Nolebam enim omnino praefari quidquam de me ipso, quod vel mihi ipsi graue est ac molestum. Cur tamen non sine omni praemonitione hunc libellum emittendum censerem, atque ita contra eam, quam mihi ab initio scripseram, legem impingerem, duae potissimum erant, quae me mouerent, causae. Primum enim tam follemne esse cognoui et quasi proprium iuuenili aetati, vt mirifice amet, quantum fieri potest, saepissime loqui de se ipsa, vt mallet in huius vitii, quod tam facile illi aetati ignosci video, notam incurrere, quam in aliud illi fere oppositum incidere, quod non tam commune, quam proprium quodammodo fuisset, et de quo ob id ipsum eo grauius potuissem reprehendi, vt nimirum de me ipso prorsus filerem atque ita quasi vltra aetatem meam sapere velle et vel noui quidquam aut insoliti faciendi studium, vel nescio quam falsam et valde ridiculam modestiam affectare viderer, quorum vtrumque diligentissime fugiendum semper existi-
maui. Deinde quoque vere necessarium aut consultum certe mihi videbatur praemonere paucis lectorem, quid ei ab hac scriptione sit expectandum quidque ipse de ea sentiam. Hic quidem me, si quem alium, haud fugit, in omnibus,

mnibus, quae publici iuris fiunt, scriptis vel noua esse dicenda, vel res notas iam antea ac cognitae noua saltem methodo esse enunciandas; horum si neutrum in iis deprehendatur, ea supprimi, quam edi, semper esse consultius. Verum non minus constat ad hunc quasi lapidem Lydium exigi non posse dissertationes academicas iuuenili studio exaratas (nam de virorum magnorum et doctorum scriptis, quae sub ista inscriptione prodeunt, non loquor) et vel ingenii modo exercitandi, interdum etiam ostentandi causa, vel hunc tantum in finem (atque ita de hacce mea iudicari velim) scriptas, ut adsit, de quo publice disceptetur et sic maiorum institutis satisfiat. Ab earum enim auctoribus noua ne expectabit quidem quispiam, neque ex earum lectione fructus in se redundaturos seque doctiorem ab ea discessurum sperabit. Quod vero ad ipsum, de quo nonnulla commentari institui, argumentum attinet, neminem, me vero sane minime omnium, id sibi arrogaturum scio, ut se noui quidquam in eo vidisse existimet, in quo elaborando iam tot tantique viri operam suam studiumque collocauerint. Hac igitur ex parte nullam scio huic libello commendationem esse quaerendam. Equidem ita potius in hac materia tractanda volui versari, ut ostenderem, eam, quam

vis prima fronte videatur difficillima, breuiter tamen, nec tam difficili adeo negotio ita posse expediri, vt primas illas notiones, vt iusti, aequalitatis naturalis, legis cet. quibus, vt in omnibus disciplinis, ita et hic conficiuntur omnia, et quae viae ad reliqua parandae mirifice inseruiunt, quantum fieri potest, diligenter eruere et accurate definire studeamus. In quo si vsquam a veritate, quam studiosissime indagare semper duxi negotium homine dignissimum, deflexi aut plane aberravi, spero fore, vt viri docti, quorum examini haec commentatio est subiicienda, me quouis modo corrigant et in rectam viam reducant, quod gratissima mente accipiam. Me vero vt dies et exercitatio mox meliora doceant, in votis habeo sanctissimis. Ceterum, quod et antea noram, id per hanc inprimis occasionem confirmatum sensi, quod iuuenes, quorum legere tantum est et audire, nihil magis dedeeat, quam scribere et scripta vlllo modo vulgare: quare ego ne ad hoc quidem quidquid est scriptiois, vnquam, nisi necessitate urgente, manum eram admoturus. Haec de me ac de instituto meo dicta sunt. Quibus praemissis ad rem ipsam, non pertractandam quidem, nam hoc in mentem mihi iam venire non poterat, sed nonnulla tantum de ea commentanda accedo.

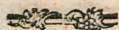
iv

§. I.

§. I.

Hominibus in societates, licet legibus ciuilibus nondum munitas, coëuntibus non potest non quotidie oboriri necessitas disquirendi, quae sint singulorum inter ipsos iura, quae obligationes, quid cuiuis a reliquis sit expectandum, quid a quouis reliquis praestandum? Veluti si quis quid apprehendit atque corporis sui viribus tuetur, alteri, qui eandem rem sibi habere cupit, num eam illi eripere liceat, erit quaerendum; aut, si cui quid ab altero promissum sit, num possit promissi praestationem exigere et quouis modo
obtinere,

obtinere, h. e. quid iustum sit? quid iniustum? Quod vt explorare possit et inuenire homo, ratione, quae ipsi hunc in finem data est, vt non modo, quid honestum sit, quid inhonestum? quid vtile, quid minus? sed et quid iustum? quid iniustum? sciat, vtatur necesse est. Iam si nostra ratio talis esset et tam infinita, qualis est diuina, posset ea in quacumque re et occasione, quid faciendum sit seu praestandum, facili videre negotio, nec vlla opus haberet perpetua et constanti agendi norma. Ea enim videtur esse diuini numinis ratio, si quid in hisce videre velle fas est, vt id nullas sequatur agendi normas legesue, quarum, vt infra videbimus, notio a diuina maiestate quam maxime abhorret nec nili homini potest esse propria. Verum longe alia est humanae rationis natura. Est ea enim vel per se diuina longe inferior deteriorque, vel si statuamus, eam, si non aequalem esse diuinae, tamen eidem quam proxime accedere, neque tamen totam suam vim in hac vita ex sapienti creatoris oeconomia exferere potest, cum corporis quasi carceri inclusa sit eiusque infirmitatibus et imbecillitatibus variis modis impedita. Vtricumque demum assentiaris sententiae, res eodem redit, nempe homines, si praesertim eorum alios aliis ingenii animique dotibus deteriores esse

esse spectes, non ea esse natura, ut, si etiam ab eo, quod animi perturbationibus saepe abripiantur, discesseris, possint in quavis specie obueniente, quid aliis praestandum, quid ab aliis exigendum, h. e. quid iustum, quid iniustum sit? videre: de imperfectis enim siue internis obligationibus, quas vocamus et a perfectis seu externis, haud scio an satis accurate et ad rei naturam apposite, distinguimus, sermonem hic nobis non esse, vnusquisque videt.

§. 2.

Quae cum ita sint, facile apparet, homines, si, quotiescumque de iusto et iniusto quaeritur, rationis atque sensus interni dictaminibus obtemperent et secundum ea agant, non posse non quam saepissime agere minus recte, h. e. contra finem, ob quem in hac terra sunt constituti, qui nempe est maxima humani generis felicitas. Verum paullo vberius haec omnia erunt explicanda. Equidem ita rem teneo. Primum nihil obstat, quin eiusmodi nobis mente effingamus hominum statum, in quo extra omnem societatem positi vel plane nullo, vel nudi sermonis tantum et colloquii commercio inter se vtantur. Ibi neque iura neque obligationes in eos possunt cadere, quum non adsint, in

B

quos

quos possint exerceri. Is tamen hominum status, si unquam existit, nullibi diu potuit obtinere, quum, si vel maxime ab aliis, quae homines in societates cogere poterant, causis discesseris, physicus, quo homines ad sobolem procreandam feruntur, impulsus vel solus ad arctiora vincula inter ipsos necienda potuerit sufficere; quem equidem in eo propemodum sum, ut credam primis illis ac rudioribus hominum societatibus primum et maxime omnium locum dedisse: neque profecto alio modo magis et diuinae et humanae dignitati consuli posse puto, quam si dicas, eundem finem, qui suberat in huius terrarum orbis creatione, nimirum, ut quam plurimi existerent ac procrearentur homines felicitatis capaces, eundem, inquam, etiam humanarum societatum fuisse finem, eademque media, quae natura hominibus indidit ad procreationem, fuisse etiam media efficiendarum societatum.

§. 3.

Is autem, quem modo descripsi, hominum segregatim quasi viuentium status ad nos hic non pertinet. Ad alium igitur, quem frequentius inter eos obtinere videmus, deueniamus; eum nempe, ubi homines vel per illum ad sobolem

bolem procreandam impulsam, vel vlllo alio modo arctius firmiusque inuicem iunguntur atque ita societatem a) quandam efficiunt, ita vt ad maiorem vitae commoditatem ac iucunditatem de variis rebus inter se paciscantur. Exemplum rem illustret. Quidam corporis sui viribus apprehendit feras seu pisces, quibus ad victum vtatur: alius ligna caedit, quibus tugurium sibi exstruat. Ille, vel quia corporis vires ad eum laborem subeundum ipsi haud sufficiunt, vel quia venatione et piscatione magis delectatur quam lignis caedendis, hunc adit et: „Vis tu, inquit, quia „ligna caedere melius didicisti, quam ego, at contra v. c. „instrumentis ad venandum piscandumue necessariis haud „satis es instructus, vt ego tibi certum dem ferarum pisciumue numerum, quibus ad vitam sustentandam vtaris, „tu mihi contra des certam lignorum copiam quibus me „ab coeli iniuriis possim tueri? Ita vtrique nostrum melius „erit consultum, quam si ego haberem quidem, quod ederem, at ventis et tempestatibus essem expositus, tu vero „ab his quidem incommodis esses securus, sed esurires.“

B 2

Placet

a) De societate rite constituta ac legibus ciuilibus instructa hic sermonem nondum esse, vix monendum puto.

Placet alteri conditio et ait se consentire in id quod ille proposuerat. En pactum! Quorum innumera ex variis generibus adferri possent exempla, nisi et hoc vnum ad rem per se haud difficilem illustrandum sufficere putarem, et nossem, ac vel modo sensissem, eiusmodi exempla, praesertim crebriora, et scribenti et legenti molesta videri posse, nonnullis etiam ridicula.

§. 4.

Satis iam me exposuisse puto, de quo hominum statu loquar, de eo scilicet, quem *naturalem* appellare consueuimus. In eo autem viuentibus, quid iustum, quid iniustum sit? quotidie erit disquirendum. Iam vero illa nobis incidit quaestio, quomodo homines isto modo degentes possint iustum ab iniusto rite discernere, et, quid reliquis praestandum sit, videre. Enimuero quum irrita plerumque esse soleat et inutilis omnis omnium rerum disquisitio, nisi antea primae illae, quibus omnis nititur cognitio, notiones explicitae fuerint et erutae; hoc loco quid sit *τὸ iustum*, erit videndum. Res breuiter ita efferri poterit. *Bonum* est quodcunque humanae felicitati *directe* inseruit. *Directe*, inquam; *indirecte* enim, de quo dudum conuenit inter
 philo-

philosophos, omnes hominum actiones atque omne id, quod fit et existit, quantumvis in se malum ac turpe, quodammodo tamen bonum potest dici, quippe ad vniuersi oeconomiam spectans et ad magnum illum, quem modo dixi, ac communem finem conspirans. Nobis hic de priori tantum boni specie sermo est. Iam vero bonum distinguendum mihi videtur in id, sine quo humana societas, tanquam maxima et potissima humanae felicitatis species, immo largissimus eiusdem fons, consistere et plane cogitari nequit, et id, quod augendae quidem et singulorum et societatis felicitati inferuit, sine quo tamen humana societas cogitari potest. Hoc modo *utile*, modo *honestum*, modo *pulcrum*; illud *iustum* vocamus. Ita nobilissima iusti species est fides pactorum. Vnde vero et quomodo intelliget homo, quid iustum sit? In promptu est consulendam ipsi esse rationem, quod haec suadeat, faciendum, quod dissuadeat, omittendum. At rectene semper et iuste agat et agere poterit, si rationi quisque suae obtemperauerit? Id eum non posse, et aliquoties iam monui, et vt moneretur, vix opus erat, quum id et ratione doceretur et vsu. Iam vero fuerunt, qui de iure naturae tradituri effingerent leges quasdam naturales siue principia iuris naturae, quae ita dicerent

ab hominibus esse obseruanda, vt ea in agendo vbiuis sequantur. Varii quidem, vt inter omnes constat, varia excogitarunt, quae hic omnia recensere non attinet; ex quibus vero omnibus officia perfecta facili negotio vno eodemque fere modo potuerunt deriuari. Id enim semper contingere videas, si quis primum systema quoddam ante oculos habeat, ac deinde ex eo demum principia quaedam abstrahat, tum ex his singulas illius partes probet, eum necessario ex istis principiis probare posse, quodcumque velit. Et quidni? Scilicet, quod ex suo systemate depromferat, id ei rursus infert, quo nihil potest esse facilius. Ita et ii fere, qui iuris naturalis construxerunt principia. Vere enim construxisse dicendi sunt, qui inuerso ordine ex suis systematibus eiusmodi principia deriuarunt, ex quibus omnia illorum capita rite possent probari, quod iis nunquam non ex animi sententia potuit succedere: quum potius, nulla doctrinae ratione habita, debuissent ipsam hominis et humanae rationis naturam diligentius indagare, et ex iis demum, quae in ipsa ea natura inuenissent, singulorum iurium et obligationum doctrinam deriuare. Ast quid si dicamus, hisce principiis ac legibus naturalibus plane opus non esse? qua de re vberius exponere operae pretium erit.

§. 5.

§. 5.

In eo quidem vix quemquam habere possum dissentientem, illas, quas vocant, leges naturales non ex iuris naturae systematibus b), sed ex ipsa hominis natura esse deducendas. Quaeramus eas igitur, ubi quaerendae sunt. Vnde dicamus eas habere homines? An innatae ipsis sunt? Ideas innatas post Lockium c) credere, sane religio videtur. Adde, quod, si innata esset homini illa quaecumque lex naturalis, non possent esse tam variae omnium de ea opiniones. Vnde ergo? Ad hoc quod respondeam, non habeo. An id

b) H. e. Ambitum omnium iurium naturalium, quae, si obserues homines in statu naturali viuentes, ab iis videas exerceri. Si quis vero ea obseruans viderit v. c. homines semper id agere, vt se ipsi conferuent, siue, vt socialitatem colant, siue, vt alteri non faciant, quod ipsi sibi fieri nolint; et tum iuris naturae principium ponat: Conserva te ipsum; aut: Cole socialitatem; aut: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris; atque ex istis principiis singula iuris naturalis capita deriuat: eum aio systemati suo inferre, quod ex eo, h. e. ex illis, quas sola experientia duce, nec indagata ipsa hominis natura, congesserat, obseruationibus antea depromserat.

c) Vid. Essay on human Understanding. Book I. Chapt. 2. 3. cui loco resistere vix possis, etiam si legas animo resistendi,

id volumus appellare legem seu principium iuris naturae, quod hominis corpus ita formatum sit, ut, si id aggrediaris, resistat, quantum potest, atque hoc si faciat, dicere, eum legem naturalem sequi? At tum et ex lege naturae fieri, dicendum erit, quod homo, si esuriat, edat, quod membra eius, si dolore adficiantur, ei, qui infert, sese subtrahere nitantur; quo nihil esset ineptius: nisi vellemus ludere in vocabulo *legis*, quod hic, si vsquam, foret inconsultum. Ne quis mihi obiiciat, ius naturae sine eiusmodi principio non posse cogitari, sed adesse debere certam normam, ad quam omnes hominum actiones referri possint et exigi. Quid enim, quaeso, opus est hac norma, cum etiam sine ea homo ita agat, ut eum corporis animique natura agere iubet? Exfulant haec principia ex vero ac puro iure naturae et, ut alia multa, alteri illi iuri naturae mixto d) deberi videntur

d) Nolo hic plura de hoc discrimine satis noto commemorare. Sufficiat dixisse, me ius naturae mixtum dicere id, in quo plura, quam quae quidem nouit ius naturae purum, ex legibus ciuilibus, politica et philosophia morali immiscentur, quodque plerumque in libris de iure naturae scriptis solet tradi, modo haud profusus, ut mihi videtur,

videntur. Quid? quod ne sufficiunt quidem ista principia omnibus hominum iuribus et obligationibus probandis, quae tamen vna esse caussa videtur, cur fuerint inuenta, vt nimirum singula iuris naturae capita ad ea reducerentur, si hoc fieri non posset, traherentur et raperentur. Quotum-

detur, spernendo et iis, vtique proficuo, qui simul cum iuris naturae doctrina haurire etiam volunt prima elementa et inprimis terminos, quos vocant, technicos reliquorum iurium, et ad ea per ius naturae sibi viam munire; verum ita tamen, vt eorum fallatur expectatio, qui sub iuris naturae inscriptione expectant philosophicam iurium et obligationum contemplationem, ex hominis natura, nec aliunde, desumptam. Ceterum mihi haud displicet Istorum Romanorum distinctio iuris naturae et iuris gentium (pr. §. 1. I. de iure nar. genr. et ciu. L. 1. §. 3. 4. π. de iustitia et iure) toties illa irrita a recentioribus et, tamquam Stosae commentum, explosa. Quid si enim suo iure naturae intellexerint nostrum ius naturae purum, iure gentium, quod hominibus proprium et apud omnes gentes peraeque custodiri aiunt, ius istud naturae mixtum? Illud definiunt esse id, quod natura omnia animalia docuit. Haud inconcinne, vt mihi quidem videtur. Namque etiam in animalia vtique cadit ius naturae, quoad eorum vires patiuntur ac facultates. Docet etenim v. c. Si quis te adoriatur, resiste. Hoc homines docet, hoc et animalia. Quod haec nihil norunt e. g. de pacis car. hoc

C

ipforum

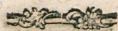
quodque enim eorum est, ex quo possit primarium illud iuris naturae caput demonstrari, quod pacta sint seruanda? Videas, quomodo sese hic torqueant. Vnum tantum afferam. Sunt, qui dicant, si quis quid alteri promiserit, simul ac verba, quibus se praefiturum ait, pronunciauerit, videri eum quasi rem alteri promissam non amplius possidere sed illi iam vere dedisse censendum esse; idem ergo esse, detne quis quid alteri, an daturum se promittat. Satis ingeniose dictum, fateor, ac speciose, sed ita tamen, vt rem curatius perpendens assentiri non possim. Nam quid est, quaeso, istud: Quasi videtur dedisse? Quid aliud, quam commentum ad pactorum fidem demonstrandam inuentum, quia aliter eam demonstrari non posse putamus, verum ex ingenio depromptum, non, vt par erat, ex hominis reique natura. Cur non sic potius dicamus? Homini ratio est eius natu-

ipforum facultates non patiuntur humanis tantopere inferiores et cum iis vix comparandae. At, quantum possunt, sequuntur et nostrum ius naturae. An a nostra dignitate, cui tam lubenter plus iusto tribuere solemus, alienum putamus, quod ius naturae cum animalibus commune habeamus? Hoc esset creatorem reprehendere. Totam rem doctiorum iudicio relinquo. Mihi eam attingisse sufficiat.

naturae, vt simul ac cum aliis viuere incipiat, videat et experientia doceatur, vllam inter ipsos societatem subsistere non posse, nisi, quodcunque vnus alteri promiserit, id praestet. Facit itaque id quod faciendum est homini sine legibus viuenti, id nempe, quod iustum esse persuasus est, et pacta seruat.

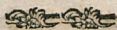
§. 6.

Sed reuertor tandem in viam, a qua video me paullulum deflexisse: cuius vero rei veniam me impetraturum spero apud eos, qui norunt, et quam difficile sit in hisce rebus modum seruare, vt iusto neque plura dicas neque pauciora; et quam necessarium etiam fuerit, vt de legislationis causis expositurus praemitterem primum nonnulla de homine ipso eiusque statu, in quo legibus vti videtur quidem, at vere non vtitur. Nunc de eo videamus hominum statu, vbi leges in eos cadere possunt. In naturali quidem, quem modo attigimus, statu homines, quando de iusto et iniusto quaeritur, ita agere vidimus, vt nullam certam satisfactionem sequantur agendi normam, sed in singulis causis id faciant, quod iustum esse arbitrentur: verum vidimus etiam eos non modo saepe numero aliter, quam sensus

internus iubet, agere, sed et interdum, quae est humanae rationis imbecillitas, id iustum existimare, quod vere iustum non est, atque ita contra humani generis felicitatem agere; sic tamen interdum, ut nulla ipsis culpa possit imputari e). Non possunt non hoc nosse etiam et perspicere ii, qui

e) Alia omnia fere, quod ad illam, de qua saepius iam locutus sum, humani iudicii in iusto iniustoque recte dignoscendo fragilitatem et inconstantiam atinet, docere videtur CICERO de Legg. L. I. Cap. 7. et passim, qui quidem, si de tanto viro quidquam iudicare velle fas est, nimium humanae rationi videtur tribuere: quod tamen vix aliter euenire posse puto, si cui de eo, quod nostra ratio hac in vita necessario imperfecta esse debeat, cum alia ipsam maneat, in qua demum ad summum perfectionis fastigium sit euehenda, non certo satis ac liquido constet: constare autem ita ne Ciceroni quidem potuit religionis quippe diuinitus traditae lumine, quod, si in vlla alia, in hac certe de animi immortalitate doctrina vere ac recte explicanda, omnino necessarium duco, destituro. Atque si etiam cum Cicerone aliisque multis sumamus, humanam rationem talem, qualem natura nobis dedit, rectam iustum iniustumque discernendi viam optime nosse; hoc tamen negare non possumus, eam innumeris modis ab ista via posse seduci illumque iusti et iniusti sensum suppressi ac fere extinguui. Idem vero vtrinque erit effectus. Vtrinque enim homo in iusto et iniusto definiendo errabit, siue quid iustum et iniustum sit, non recte

quī sapientiores sunt de populo ac prudentiores. Intelligunt nimirum primum adeo incertam esse ac variam inter homines, praesertim hebetiores, quorum tamen complures esse constat, iusti iniustique notionem, ut vel ex errore in illo obseruando, hoc fugiendo delinquant; deinde tantam etiam esse quorundam malitiam et prauitatem, ut ruant per omne nefas et ceterorum iura laedant; a quibus si quis sua tueri aut ablata recuperare velit, nihil aliud superest, quam vindicta et bellum, quod quum praeter necessaria multa etiam alia mala secum ferat, turbulentus et inquietus inde necessario emergit hominum status ac proinde ab ipsorum felicitate longe alienus. Quod ita, nec aliter, euenire posse, et ratio docet et exempla demonstrant ferarum ac barbararum gentium, quae nullis legibus reguntur, quas mutuis iisque perpetuis bellis lacerari et confici constat. Qui-

C 3

bus

recte didicerit, siue didicerit quidem ab initio, post autem dediderit. Vtrumcunque igitur verum sit, humana ratio absque legibus ciuilibus ad adsequendam summam humani generis felicitatem, quam ut consequamur, omni modo studendum est, sufficere non poterit, sed ciuitate opus erit et legislatione; qua de re mox plura dicendi locus erit.

bus rationibus moti ii, qui status naturalis incommoda; ciuilibus vero commoda valent perspicere, legislationis constituendae consilia capiunt, operamque dant, vt et reliquis de istius instituti vtilitate et necessitate persuadeant.

§. 7.

At praeuideo futuros esse, qui obiciant, prudentiores quidem de status ciuilibus emolumentis persuasos, lubentissime, naturali derelicto, ciuitatis legem esse accepturos, contra ea cum stupidiore, qui commoda, quae secum fert ciuitas, perspicere haud valent, tum malignos improbosque, quorum adeo refert, vt maxime inquieta et turbulenta sint omnia, ciuitatis conditionem esse recusaturos. Licet vero ciuitas adeo aegre ferre non possit, si hi societatem ciuilem ingredi detrectent, vt potius omnem curam iis ab illa remouendis impendere debeat: neque tamen minus reipublicae interest, vt ne illi, quibus illiberalius ingenium est, se ciuitati subtrahant. Etenim oportet quidem esse in ea alios, qui ingenio, sapientia, consilio eam regant; alios, qui artibus bonisque literis ciues imbuant aliusque operis liberalibus eos adiuuent: verum oportet etiam esse, qui illiberales operas reliquis praestent. Ad has subeundas adhi-

adhibentur ii, quos minor ingenii vis a grauioribus negotiis in ciuitate gerendis arceat. Ea autem, quae ipsis curae sunt, negotia licet minus, quam reliquorum, splendida, aequae tamen necessaria sunt; et, nisi et his bene prospiciatur, tota ciuitas corruit aut potius plane cogitari non potest. Si igitur eos e ciuitate demas, sapientiores tantum supererunt et prudentiores. Proh miseram ciuitatem, cuius omnes ciues sunt philosophi! Dudum hoc obseruatum fuit ac cuius elucet. Vnum tantum, quanquam necesse non erat scriptorum locis hoc confirmare, afferam Hallerum f), qui totam rem vno eoque pereleganti versu expressit ita canens:

Der Staaten schlechtester ist der von eitel Weisen.

At qua ratione hebetiores isti parumque intelligentes, vt ciuitatis vinculo sese submittant, commouendi? Num cogendi? Quod negant plerique, qui omnibus libertatem et aequalitatem innatam esse contendunt. Superest itaque, vt et hoc dubium semouendi periculum faciam.

§. 8.

f) *Ueber den Ursprung des Vebels.* p. m. 152. cf. qui ibi laudatur, de MAUFERTVIS.

§. 8.

Vix equidem opus esse puto vlla vi aut coactione, vt homines statu naturali, quem et libertatis naturalis statum vocant, relicto ciuitatem ingrediantur; siquidem ea, quibus haec prae illo sese commendat, commoda plurima et insignia tam manifesta sint, vt omnibus, etiam iis, qui tardioris sunt ingenii, eluceant. Profecto enim status iste naturalis hominum naturae et felicitati minime videtur conuenire, quippe in quo maxima humani ingenii pars, atque variae, quibus instructus est, corporis animique dotes quasi incultae iacent neque vim suam satis exferere possunt g). At propterea sane non datae sunt homini, vt eas negligat, atque adeo sibi vix earum conscius sit, sed potius, vt eas omni modo excolat exferatque. Optime vero hoc fieri potest

g) Eleganter WIELANDVS (in den Beyträgen zur geheimen Geschichte des menschlichen Verstandes und Herzens. Leipzig 1770) notissimum philosophi Geneuensis libellum (*sur l'origine de l'inegalité parmi les hommes*) oppugnans istum statum naturalem cum pueritia comparat, vbi inter alia sic scribit (T. II, pag. 164): „Wer erinnert sich nicht mit Vergnügen an die schuldlosen Freuden seines kindischen Alters? Aber wer wollte darum ewig Kind seyn? Die Menschen sind nicht dazu gemacht Kinder zu bleiben cet.

potest in ciuitate legislatione munita. Ibi enim laudis studio alioque modo homines ad artes literasque colendas excitantur; ibi principes exstant et proceres, qui liberalioris esse solent ingenii, honestiore quippe educatione, quae in hoc genere omnia efficit, ad quandam animi magnitudinem formati, quique ideo artes literasque fouent promouentque. Quum igitur naturalis ista libertas tam parum proficua sit hominibus neque ab iis expetenda: tantum abest, ut homines, etiam stupidiore, ea, quibus gaudet ciuitas, commodam non intelligant, ut potius vltro ad eam amplectendam incitentur; adeo ut illa, quam supra proposui, quaestio vix solutione egere videatur.

§. 9.

Nec verendum est, ne innatae aequalitatis conscientia homines a ciuitate ineunda retineantur. Tantum enim abest, ut ista aequalitas naturalis omni dubio careat h), ut potius doctrinae subtilitate introducta magis in abstracto, ut aiunt,

h) Neque soli mihi ea videtur suspecta. Nuper enim Criticus Gotingensis, anonymus quidem, sed, nisi omnia me fallunt, vir celebrissimus et summae auctoritatis, in Ephemerid. liter. Goting. A. 1781. mens. Febr. super nouissimo ill. Hoepfneri, quem de iure naturae scripsit, libello differens, aequalitatem naturalem ait neutquam axioma esse, sed rem valde difficilis probationis.

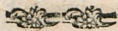
aiunt, quam in concreto existere videatur; quum natura ipsa hominem statim a natiuitate in nexum quendam inaequalem constituerit. Nam quum recens nati ea sit conditio, vt sine aliorum auxilio viuere nequeat, infantesque non tam exercitato gaudeant ingenio, vt ipsi bona a malis, proficua a noxiis discernere valeant adeoque educatione egeant, ea vero sine imperio quodam cogitari non possit; Deus ab ipsa natiuitate hominibus necessitatem sese aliis subiiciendi imposuisse videtur: quam subiectionem filialem et societatem inter parentes et liberos inaequalem per ipsam natiuitatem introductam plurimi philosophorum, inter quos vnum Achenwallum i) nominasse sufficiat, agnoscunt. Deinde ex eo quoque, quod Deus omnibus easdem animi dotes easdemque corporis vires non tribuit, aequalitas naturalis valde dubia redditur. Iis enim, qui praestantioribus animi ingeniique dotibus sunt instructi, quum prae aliis tardioris ingenii et humilioris animi hominibus facultate gaudeant cognoscendi, quid humano generi conducatur, et quid, vt obtineatur summus ille, ob quem viuunt homines, finis, faciendum, incumbit, vt reliquorum imbecillitati succurrant, et, quomodo mores emolliendi hominumque felicitas augenda, doceant et praescribant. Contra ea vero illis, qui hebetioris sunt ingenii,

i) In Iure Nat. Lib. II. Sect. II. Tit. 2.

genii, nec ipsi satis, quid ipsorum commodis inferuiat, intelligunt, natura necessitatem videtur imposuisse, ut prudentiorum consiliis se regi patiantur. Illorum itaque arbitrio hi in suis actionibus dirigendis mediisque ad felicitatem suam idoneis eligendis sese submitunt, ab illis expectant iudicium et normam, quid faciendum sit, quidque omittendum. Quemadmodum vero homines, quum se in illo statu naturali ad eum felicitatis gradum, quem pro natura consequi debebant, difficilius peruenire posse intelligerent, lubentissime ciuitatis vinculo se subiecerunt; ita legibus quoque, sine quibus, ut inter omnes constat, nulla societas existere potest, cuique reipublicae propriis non potuerunt non se submittere. Superfedeo autem plura aut de eo, quod respublica sine legibus non consistat, aut de ciuium obligatione prouinciae leges obseruandi proferre, quum, qui in ea re a me dissentiat, sciam me habere neminem. Nescio vero, vtrum hoc adhuc monendum sit, vim ac potestatem legum ferendarum pro variis, quae sensim inuenta sunt, imperiorum generibus, modo vni personae, modo pluribus fuisse concessam.

§. 10.

Postquam de legislationis origine quaedam exposui; de eiusdem ipsarumque legum natura iam paucis videamus, in quo, ut inscriptioni quodammodo tractatio respondeat, al-

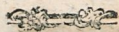

tera versabitur huius exercitationis particula, eo succinctior, quo plura ad eam spectantia in priore iam praeripi et debebant et commode poterant. Quum igitur homines suo ipsorum tantum commisso iudicio saepe iniuste agant siue ex culpa, siue citra culpam, semper tamen ita, ut humanae felicitatis summa, quae augeri quouis modo debet, minuatur: legislatores omnibus, quibus praediti sunt, licet imperfectis, ingenii viribus id agunt, ut certas quasdam inueniant agendi normas seu leges, quas si ubique et semper homines sequantur, optime *ferre* semper et totius ciuitatis et per hoc singulorum felicitati consultum iri arbitrantur. *Ferre* semper, inquam; nam pro eo, qui nunc est, humanae rationis modulo nulla lex cogitari potest tam perfecta, ut non singulae interdum obuenant causae, quae exceptiones ab ea faciendas suadeant. Quo rariores autem eiusmodi exceptiones poterunt euenire, eo perfectior lex erit dicenda. Nec mirum, interdum a lege generali discessum fieri, quum in legislatione ad ea tantum respiciatur, quae plerumque fieri solent; quae tamen ipsae praesumptiones in singulis speciebus applicari saepenumero non possunt. Nihilominus tamen minus verae sunt istae praesumptiones nec paucae quaedam exceptiones de earum veritate aut iustitia quidquam detrahunt. Has itaque leges in omnibus, quae faciunt, ante oculos habere iisque suas actio-

nes

nes accommodare ciues tenentur. Id autem minime curat neque curare debet legislator, num ciues, quodocunque secundum legum praecepta agant, etiam persuasi semper futuri sint, has leges esse iustas et se vere iuste agere; sed quum praeuideat, fore, ut lex in plurimis speciebus felicitati publicae sit proficua, ad istud neutiquam attendit, quod interdum ab ea discedendi et secundum aequitatis potius monita, quam scriptum ius nonnulla decidendi necessitas euenire possit. Nouit scilicet, hoc aliter non ferre humanam imbecillitatem, et satius tamen esse legibus imperfectis uti, quam plane nullis. Ex quibus omnibus apparet, leges esse nihil aliud, quam humanae imbecillitatis documenta luculentissima eiusdemque adminicula; in quibus ferendis hoc agitur, ut duorum malorum eligatur minus, h. e. ut, quum homines legibus carentes non possint non saepissime male et iniuste agere, iubeantur agere secundum certam normam, quae saluti publicae conseruandae quam saepissime et plerumque inseruit, et per quam eam laedi non nisi rarissime potest euenire.

Atque haec erant, quae de legislationis origine et natura exponere constitueram: in quibus, etsi non vasti erant, quos mihi signaueram, limites, sed tales, quos et huius libelli et mei

ipfius, etiam temporis anguftiae putabam idoneos; attamen
 ne fic quidem me omnia ea dixiffc fentio, quae dici poterant,
 fortaffe etiam debebant. Saepe enim id fedulo mihi cauendum
 fuit, ne meditationi plus iufto indulgens plura, quam quae in-
 fituti ratio permetteret, fcriberem: atque hoc ipfum vereri
 me iubet, ne hoc vitium fugiens in alterum, obfcunitatis nimi-
 rum, inciderim: ficut nec in hoc, vt ingenue fateor, me in-
 ftum modum feruaffe mihi fatis confcius fum, quod non inter-
 dum vltcrius, quam debuiffem, fim euagatus. Quamquam au-
 tem hic libellus ab initio tantum, vt fcriberetur aliquid, fuerit
 fcriptus, nec in eo effe quidquam fperem, ex quo vllius homi-
 nis doctrina incrementa capere poffit: hoc tamen optare fas
 fit, vt inueniantur in eo faltem quaedam, quae poffint aliis me
 doctioribus et intelligentioribus occafionem praebere fuper
 iis, de quibus fcripsi, vltcriora ac meis meliora meditandi at-
 que ita nouas forte inueniendae veritatis vias oftendendi. Si
 vero nonnunquam quaedam, leuiter tamen modo proiecta, ad-
 fperfi, quae ab inftituto meo aliena videri poffent; id forte
 huius ipfius voti cauffa, quod fateor me fubinde ante oculos ha-
 buiffc, accidit: cui fi vlllo vsquam modo fatisfactum videro,
 tum demum a me impetrare potero, vt huic libello quidquam
 pretii ftatuendum effe arbitrer.

 NOBI-

NOBILISSIMO ET ORNATISSIMO

AUCTORI

S. P. D.

PRAESES.

Talem TIBI reddo libellum de legislationis origine et natura conscriptum, qualem abs TE acceperam, nulla litura distinctum. Etsi enim in nonnullis abs TE dissentiam, meque, nisi praesidem elegisses, grauem aduersarium habiturus esses, nonnulla quoque velim explicatius esse proposita: attamen nec ob temporis angustiam addere multa aut demere potui, nec ne aliena potius, quam abs TE elaborata in publicum proferre videreris, mutare quid volui. Ex hac liberali professione mea lectores iudicabunt, ne minimam quidem libelli TVI partem ad me pertinere, TEque eo maiori iure nomen auctoris, quod alii iniuria affectant, TIBI vindicare. Gratulor TIBI hoc primum eruditionis specimen, atque ut mox TVAE diligentiae atque virtutis praemia reportes, exopto. Caeterum non attinet TE rogare, ut et in posterum me TVI studiosissimum mutuo amore complectaris, nihil enim vide-
rem,

rem, nisi ex eo, quod, cum libellum TVVM ex moribus
 Academiae solus defendere et propugnare non posses, me
 huius defensionis socium elegeris, ad amicitiae TVAE,
 quam magni facio, perpetuitatem certissime concludere
 vellem. Quemadmodum vero eo nomine vehementer mihi
 gratulor, ita vicissim spondeo, planeque in me recipio,
 me nunquam passurum esse, ut amici fide atque erga TE
 studio ab aliis vincar. Vale.

Scrisi e musaco. a. d. 9. Maii

CICIDCCCLXXXI.

Leipzig, Diss., 1781

ULB Halle
005 361 443

3

9319.

1781, 4.

DE

LEGISLATIONIS ORIGINE ET NATVRA

ILLVSTRIS
ICTORVM ORDINIS AVCTORITATE
PRAESIDE
CHRISTIANO GOTTLOB EINERTO
I. V. D. ORDINISQVE TVM ICTORVM TVM SENATORII IN
HAC VRBE ASSESSORE
A. D. X. MAII c1o1oCCLXXXI
DISPVTABIT
AVCTOR
CHRISTIANVS IACOBVS EISENSTVCK

ANNABERGENSIS

LIPSIAE

EX OFFICINA LOEPERIA

